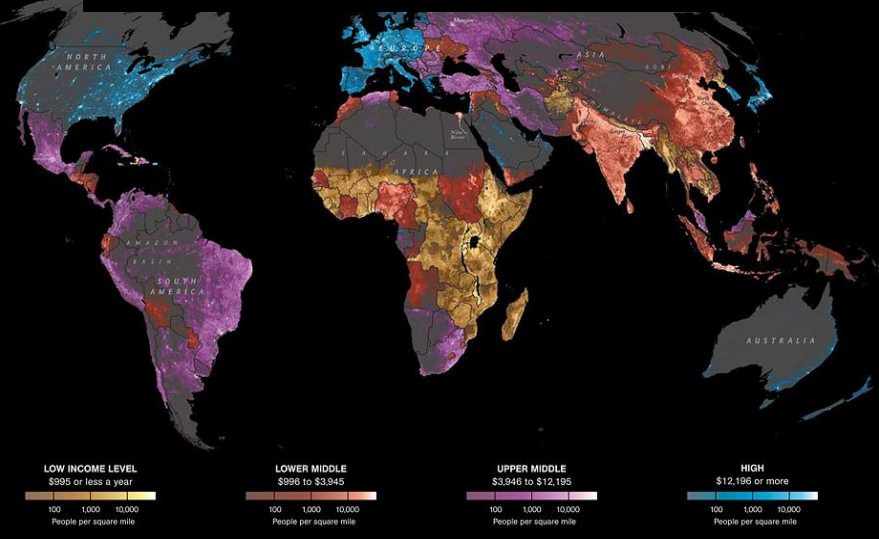
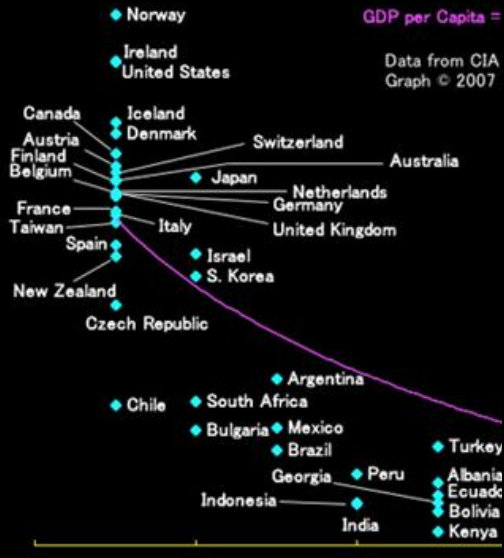
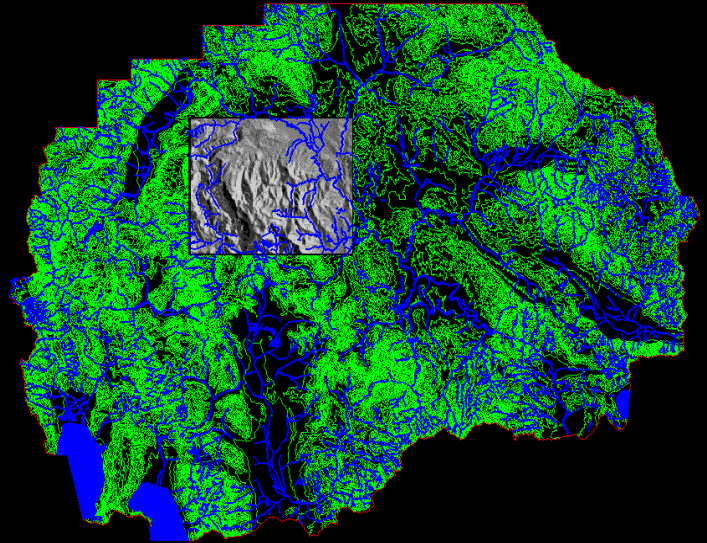

ЕКОНОМСКО-ГЕОГРАФСКИ ПРОЦЕСИ И ПРОМЕНИ ВО СВЕТОТ И ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

РИСТЕ ТЕМЈАНОВСКИ

АЛЕКСАНДАР СТОЈМИЛОВ

Ристе Темјановски, Александар Стојмилов

**ЕКОНОМСКО-ГЕОГРАФСКИ ПРОЦЕСИ И
ПРОМЕНИ ВО СВЕТОТ И ВО РЕПУБЛИКА
МАКЕДОНИЈА**

Штип, 2016

Ристе Темјановски, Александар Стојмилов

ЕКОНОМСКО-ГЕОГРАФСКИ ПРОЦЕСИ И ПРОМЕНИ ВО СВЕТОТ И
ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Автори

Проф.д-р Ристе Темјановски, Проф.д-р Александар Стојмилов

ЕКОНОМСКО-ГЕОГРАФСКИ ПРОЦЕСИ И ПРОМЕНИ ВО СВЕТОТ И ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Рецензенти

Проф. д-р Ристо Фотов
Проф. д-р Никола Димитров

Лектор:

Даниела Такева

Техничко уредување:

Ристе Темјановски

Издавач:

Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип

Објавено во е-библиотека

<https://e-lib.ugd.edu.mk>

DOI:

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

330:910]:316.42(100)

330.34(497.7)

ТЕМЈАНОВСКИ, Ристе

Економско-географски процеси и промени во светот и во Република
Македонија [Електронски извор] / Ристе Темјановски, Александар
Стојмилов. - Штип : Универзитет "Гоце Делчев", Економски факултет,
2016

Начин на пристап (URL): <http://e-lib.ugd.edu.mk/naslovna.php>. -

Текст во ПДФ формат, содржи 533 стр.. - Наслов преземен од екранот.

- Опис на изворот на ден 08.04.2016. - Библиографија: стр. 524-533

ISBN 978-608-244-302-7

1. Гл. ств. насл. 2. Стојмилов, Александар [автор]

а) Економска географија - Општествени промени - Свет б) Економски
развој - Македонија

COBISS.MK-ID 100944394

Сите права се заштитени. Ниту еден дел од оваа книга не може да биде репродуциран или пренесен во било која
форма или со кои било средства, електронски или печатени, вклучувајќи фотокопирање, преснимување или чување во
информациски системи, без претходна писмена дозвола од авторот или издавачот.

Оваа книга е одобрена за учебник со Одлука бр. 1202-92/12 на 12.05.2016 од Наставно-научниот Совет на Економскиот
факултет при Универзитетот Гоце Делчев - Штип

УНИВЕРЗИТЕТ "ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ" - ШТИП
ЕКОНОМСКИ ФАКУЛТЕТ

Проф.д-р Ристе Темјановски
Проф.д-р Александар Стојмилов

**ЕКОНОМСКО-ГЕОГРАФСКИ ПРОЦЕСИ И
ПРОМЕНИ ВО СВЕТОТ И ВО РЕПУБЛИКА
МАКЕДОНИЈА**

Штип, 2016

ПРЕДГОВОР

Монографската публикација **ЕКОНОМСКО-ГЕОГРАФСКИ ПРОЦЕСИ И ПРОМЕНИ ВО СВЕТОТ И ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА** претставува стручно дело кој на едно место ги прикажува современите општествено-економските процеси, демографски состојби, светските економски движења и регионални групации, како и економско-географската проблематика на Македонија. Во овој труд опфатени се историските и современите економски и географски случувања во светот и земјата, материјал обработен и презентиран од повеќегодишното наставно и научно искуство на авторите стекнато низ истражувачките процеси и изведувачкото на универзитетската настава. При пишувањето користени се најнови резултати од економската, географската наука и сродните дисциплини на неа.

Според својата содржина, опфат, структура и методологија книгата е концепирана да им служи пред сè на студентите од економските, географските и останатите науки воопшто, кои имаат интерес да ги следат глобалните текови и процеси, но и да создадат јасна слика од делувањето на општествено-економските случувања во просторот. Главна цел на книгата е да даде основа за разбирање и совладување на теоретските и актуелни случувања и диспропорции на светското стопанство и економските ресурси и потенцијали во Македонија. Диспаратот во стопанската развиеност се претвори во еден од најкрупните проблеми на развојот на современиот свет, па оттука и нагласениот интерес за истражување на територијалната разместеност на одредени важни ресурси, вклучувајќи го и човечкиот, разместеноста на производствената структура на одделни земји и региони, дистрибутивните канали од производствените до потрошувачките центри итн, кои имаат доминантно место во меѓународните прометни текови.

Во содржината се опфатени определени теоретски и методолошки знаења и искуства кои се неопходни за согледување на основните карактеристики и законитости во развојот на економските системи на одделни земји или региони.

Концепцијата на книгата е базирана врз поврзаноста на актуелните состојби кај стопанските движења во светот и Република Македонија. Во првиот дел од книгата разработени се економско-географските процеси во духот на глобалните промени и предизвици, историскиот развој на економската географија, разместеноста на одделни суровини и производи, како и современите текови на капиталот. Во вториот дел од книгата прикажани се состојбите во Република Македонија од просторно-географски, демографски, стопански аспект. Со овој труд се настојува да се истакне и потребата за објективна научна анализа на економско-географските прашања, особено прифатени и применливи во научните истражувања на бројни истражувачи во светот. Дадена е критичка анализа и оценка за последиците од актуелните случувања во непланско и деградирачко искористување на одредени суровини и нивната рефлексивност врз глобалните економски текови.

Во изготвувањето на книгата **ЕКОНОМСКО-ГЕОГРАФСКИ ПРОЦЕСИ И ПРОМЕНИ ВО СВЕТОТ И ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА**, консултирана е широка

литература, од најразлични области: економска историја (појавата на локационите фактори и нивна компарација со современите модели за разместеност на индустријата), демографијата (за разместеноста и бројната состојба за најважниот ресурс - човекот), просторната економија, меѓународната економија, економика на индустријата, економика на сообраќајот, економика на одделни регионалните групации и алијанси, политичката економија (глобалните и политичко-економски влијанија), како и долгогодишното искуство на авторите во истражувањето, наставата по предметите Економска географија, Општа стопанска географија, Посебна стопанска географија и Географија на Република Македонија со единствена цел изворно и компетентно презентирање на материјата.

Економската географија е област во која мошне брзо се манифестираат промени во динамиката и просторната организација на производството и услугите. Оттука и актуелноста од постојното следење и презентирање на состојбите, промените и причините за ваквите случувања во светското стопанство. Обемноста и разновидноста на производството на светското стопанство ја наметна потребата да се издвојат и прикажат само поголем дел од суровините, производите и услугите, кои имаат доминантно место во меѓународните прометни текови.

Чувствуваме неизмерна потреба како автори да изразиме искрена благодарност на стручната помош и искрените совети на рецензентите проф.д-р Ристо Фотов и проф.д-р Никола Димитров кои помогнаа во дефинирањето на стручните термини и со чија помош овој труд го доби овој финален облик.

Благодарност упатуваме и кон проф.д-р Живко Андревски за добронамерните сугестии, одвоеното време и енергија, со максимално внимание и трпение да го прочита овој труд, како и лекторот Даниела Такева, истиот да го лекторира.

Покрај сите настојувања трудот да биде темелен, сеопфатен и издржан, заради сложената проблематика што се разработува во него, а некои делови кои за прв пат се презентираат на ваков начин, можно е да има одредени недостатоци и пропусти. Затоа, однапред изразуваме благодарност на сите оние кои добронамерно ќе укажат на нив.

Скопје, 2016 год.

Авторите

СОДРЖИНА

ДЕЛ 1

ЕКОНОМСКО-ГЕОГРАФСКАТА НАУКА И ПРЕДИЗВИЦИТЕ НА 21 ВЕК

1. ЕКОНОМСКО-ГЕОГРАФСКИТЕ ПРОЦЕСИ ВО ДУХОТ НА ГЛОБАЛНИТЕ ПРОМЕНИ И ПРЕДИЗВИЦИ	16
1.1. Економско-географската наука како економска реалност	18
1.2. Економската географија во новата глобална ера на развој	20
1.3. Глобалните придизвици и Република Македонија	22
2. ПОЈАВА, ПРЕДМЕТ И МЕТОДОЛОШКИ ПРИСТАП ВО ЕКОНОМСКО-ГЕОГРАФСКИТЕ ИСТРАЖУВАЊА	30
2.1. Појава, развој и поимно дефинирање на економската географија	30
2.2. Поврзаноста на економската географија во системот на економски науки	35
2.3. Методолошки пристап за анализирање одделни појави во економската географија	40
3. РАЗВОЈ НА СОВРЕМЕНИТЕ ТЕОРИСКИ КОНЦЕПЦИИ ЗА РЕГИОНАЛНИОТ РАЗВОЈ	54
3.1. Основни поставки на теориите на локација и просторната разместеност на производството	54
3.2. Локационо значење на транспортните системи	59
3.3. Теоријата на полови на растот	62
3.4. Центри и осовини на развојот	64
3.5. Современи форми на локација - модел на кластери	65
3.5.1. Кластери и економската географија	65
3.5.2. Бизнес инкубатори и научни паркови	70
3.5.3. Изборот на локација на бизнис инкубаторите	70
3.5.4. Научни паркови	72
4. ОСНОВНИ КАРАКТЕРИСТИКИ ПРОЦЕСИ И ПОЈАВИ НА НАСЕЛЕНИЕТО НА СВЕТОТ	76
4.1. Основни карактеристики на населението во светот	76
4.1.1. Број и разместеност на населението во светот	76
4.1.2. Природно движење на населението	77
4.2. Структура на населението	79
4.3. Останати демографски структури	86
4.4. Населението како фактор на стопанскиот развој	88
5. ЗЕМЈОДЕЛСТВО	92
5.1. Земјоделско производство и неговата просторна разместеност	93

5.2. Општествени и технолошки промени во глобалното земјоделско преструктурирање.....	94
5.3. Влијанието на глобализацијата врз промените на земјоделието во светот	95
5.4. Земјоделското производство, светската трговија и конкурентноста	97
5.4.1. Полјоделство	100
5.4.2 Градинарски култури	122
5.4.3. Овоштарството и комерцијалните овоштарски региони во светот	125
5.4.4. Лозарство.....	128
6. СТОЧАРСТВОТО ВО СВЕТОТ	132
Говедарството	134
Овчарството	135
Свињарството	137
7. ШУМАРСТВОТО ВО СВЕТОТ	140
8. ЛОВОТ И РИБОЛОВОТ ВО СВЕТОТ	148
9. АЛОКАЦИЈАТА НА РЕСУРСИ КАКО ВАЖЕН ФАКТОР ЗА ЕКОНОМСКИ РАЗВОЈ.....	156
9.1. Алокација на ресурсите	156
9.2. Енергетски ресурси.....	159
9.3. Металургија	172
9.3.1. Црна металургија	172
9.3.2. Обоена металургија	174
9.4. Машинска индустрија	180
9.5. Автомобилска индустрија	181
9.6. Хемиска индустрија	184
9.7. Фармацевтска индустрија.....	186
9.8. Информатичка индустрија	190
9.8.1. Големина на глобалниот дигитален пазар	190
10. ЗНАЧЕЊЕ НА ТРАНСПОРТОТ ВО ОПШТЕСТВЕНИОТ РАЗВОЈ	200
10.1. Транспортот како посебна стопанска дејност	200
10.2. Улогата и значењето на транспортот во општествениот развој	201
10.3. Историски развој на транспортот	202
10.4. Современа етапа на транспортната проблематика	204
10.5. Сообраќај: видови, класификација, организација.....	205
10.5.1. Патен сообраќај.....	206
10.5.2. Железнички сообраќај.....	209
10.5.3. Поморски сообраќај.....	211
10.5.4. Воздушен сообраќај	215
10.5.5. Цевководен сообраќај	216

11. ЕКОНОМСКО-ГЕОГРАФСКИ СПЕЦИФИЧНОСТИ НА МЕЃУНАРОДНАТА ТРГОВИЈА	220
11.1. Состојби на светските трговски движења	220
11.2. Отвореноста на земјите во трговската размена	222
11.3. Правци на меѓународната трговија	224
11.3. Економската политика како регулатор на движењето на капиталот	226
11.4. Регионални економски интеграции и регионални трговски политики	226
11.4.1. Организација за европска економска соработка (ОЕЕС)	227
11.4.2. Совет на заемна економска помош (СЕВ)	228
11.4.3. Европска Унија	229
11.4.4. Европската асоцијација за слободна трговија (ЕФТА)	231
11.5. Современи регионални интеграции со посебен осврт на транзиционите економии	231
11.6. Северноамериканската зона за слободна трговија - НАФТА (North American Free Trade Agreement - NAFTA)	234
11.7. МЕРКОСУР	236
11.8. Здружението на Југоисточна Азија АСЕАН	237
11.9. ОПЕК	237
11.10. БРИК	238
12. РАЗВОЈ НА ТУРИЗМОТ ВО СВЕТОТ	244
12.1. Фактори и критериуми за користење на туристичките простори	245
12.2. Проекција за развој на туризмот во одредена туристичка средина	246
12.3. Регионална дистрибуција на меѓународниот туристички промет	247
13. ОСНОВНИ КАРАКТЕРИСТИКИ НА ЗЕМЈИТЕ СПОРЕД СТЕПЕНОТ НА ЕКОНОМСКА МОЌ	254
13.1. Поделба според економскиот статус	254
14. ЖИВОТНАТА СРЕДИНА И ОДРЖЛИВИОТ РАЗВОЈ	260

ДЕЛ 2

ЕКОНОМСКА ГЕОГРАФИЈА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

15. ЕКОНОМСКО-ГЕОГРАФСКИ КАРАКТЕРИСТИКИ НА Р. МАКЕДОНИЈА	268
15.1. Значењето на географската положба на Република Македонија за просторното поврзување и економско контактирање со соседните држави	268
15.2. Природни услови и ресурси на Република Македонија	271
15.2.1 Геолошки состав и рудни наслаги	271
15.2.2. Значењето на релјефот за стопанството	274
15.3.3. Клима во Република Македонија и нејзиното значење за стопанството	279
15.3.4. Стопанско значење на водите	284
15.3.5. Стопанско значење и географска распространетост на растителниот и животински свет	288

15.3.6. Почвите како природно богатство	292
16. ВЛИЈАНИЕТО НА СОЦИО-ЕКОНОМСКИТЕ ФАКТОРИ ВРЗ ЕКОНОМСКИОТ РАЗВОЈ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА	298
16.1. Население во Република Македонија	298
16.1.6. Структура на населението според образованието.....	318
16.1.7. Економска структура на населението	320
16.1.8. Етничка структура на населението.....	322
16.1.9. Структурни карактеристики на домаќинствата	327
16.1.10. Миграциони движења.....	329
16.2. Населби во Република Македонија	340
16.2.1. Поим и поделба.....	340
16.2.2. Градски населби – дефинирање и поделба.....	341
16.2.3. Селски населби	353
17. ОПШТЕСТВЕНО-ЕКОНОМСКИ УСЛОВИ ВО МИНАТОТО НА МАКЕДОНИЈА И НИВНОТО ЗНАЧЕЊЕ ЗА РАЗВОЈ НА СТОПАНСТВОТО	362
17.1. Развој на стопанството во Македонија до Првата светска војна.....	362
17.2. Развој и карактеристики на стопанството во Македонија во периодот меѓу двете светски војни	365
17.3. Развој на стопанството во Република Македонија по II светска војна	368
17.4. Развој на стопанството во Р. Македонија по осамостојувањето	370
18. ЗЕМЈОДЕЛСТВО	376
18.1. Општи карактеристики на земјоделството.....	376
18.2. Земјишен фонд и неговата структура во Република Македонија	378
18.3. Мерки за унапредување на земјоделството	380
18.4. Полјоделство	380
18.5. Овоштарство	400
18.6. Лозарство.....	405
18.7. Сточарство.....	408
19. ШУМАРСТВО	418
19.1. Дрвна маса на шумите	419
19.2. Експлоатација на шумите	421
19.3. Подигање и обнова на шумите	423
20. ИНДУСТРИЈА И РУДАРСТВО	426
20.1. Појава и развојот на индустријата во Република Македонија	426
20.2. Развој и денешни стопанско-географски карактеристики на енергетското стопанство во Р. Македонија.....	429
20.2.1. Обем и разместеност на хидро-енергетскиот потенцијал.....	430
20.2.2. Наоѓалишта и утврдени резерви на јаглен	433
20.2.3. Појава на нафта и парафински шкрилци	436
20.2.4. Нуклеарни суровини.....	436
20.2.5. Геотермална енергија	437

20.2.6. Други видови на енергенси	438
20.2.7. Изградба на електро-енергетски објекти	438
20.2.8. Производство и порошувачка на електрична енергија.....	440
20.3. Црни метали и црна металургија.....	442
20.4. Обоени метали и обоена металургија.....	445
20.5. Наоѓалишта, производство и преработка на неметални минерали (индустрија на неметали и градежни материјали)	448
20.6. Металска индустрија	452
20.7. Хемиска и фармацевтска индустрија	453
20.8. Индустрија за преработка на дрво и за добивање хартија	455
20.9. Текстилна индустрија	456
20.10. Индустрија за кожа, гуми и обувки	462
20.11. Прехранбена индустрија	462
20.12. Индустрија за тутун	465
20.13. Графичка индустрија.....	466
21. СООБРАЌАЈ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА.....	470
21.1. Критериуми, принципи и погодности за формирање на сообраќајната мрежа во Република Македонија.....	470
21.2. Патен сообраќај.....	473
21.2.1. Меѓународни или Е патишта во Република Македонија	478
21.2.2. Транспортните коридори во Р. Македонија како составен дел од европската транспортна мрежа	479
21.2.3. Местото на македонските коридори во Балканската и Европската транспортна мрежа	480
21.2.4. Степен на моторизација.....	483
21.3. Железнички сообраќај.....	484
21.4. Авионски сообраќај	488
21.5. Останати видови сообраќај	489
22. НАДВОРЕШНА ТРГОВИЈА	492
22.1. Структура надворешнотрговската размена на Р. Македонија по видови производи.....	494
22.2. Надворешнотрговската размена на Република Македонија по видови на сообраќај	494
23. ТУРИЗАМ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА.....	500
23.1. Фактори за развој на туризмот	501
23.1.1. Атрактивна основа за развој на туризмот во Република Македонија.....	501
23.1.2. Угостителството како фактор за развој на туризмот	509
23.2. Развој на туризмот во Република Македонија.....	511
23.2.1. Современи движења на туристичкиот промет во Република Македонија	513
23.2.2. Девизниот прилив од туризмот во Република Македонија	517
23.2.3. Туристичка систематизација на просторот во Република Македонија.....	519
ЛИТЕРАТУРА.....	524